

ocuk haklarına yolculuk

İçindekiler

Madde 1	3
Madde 2	4-5
Madde 3-4-5	6
Madde 6	7
Madde 7-8-9	8
Madde 10-11	9
Madde 12	10
Madde 13-14	11
Madde 15	12
Madde 16	12-13
Madde 17	14
Madde 18-19-20-21	15
Madde 22-23-24-25-26-27	16
Madde 28	17
Madde 29	18
Madde 31-32	19
Madde 37	20-21
Madde 38	22

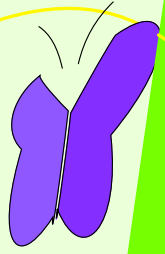
Merhaba Arkadaşım,

Adını bilmiyorum. Kaç yaşında olduğunu da...
Bu yazdıklarımı okuyabildiğine göre bence
ilkokula başlamış olmalısın. Belki sekiz, ya da on...
Hatta belki on beş yaşındasın. Daha da büyük
olabilirsin tabii...

Yaşını bilmiyorum, ama sana şu kadarını
söyleyeyim: Eğer yaşı henüz on sekizin
altındaysa sana “çocuk” diyeceğim.

Madde 1

Yazacaklarım, senin bu dünyada yaşarken sahip olduğun haklarla ilgili. Evet, senin bazı hakların var. Hani bazen ödevlerini tamamlayıp izin istiyorsun annenden, dışarda oynamak için. Annen de diyor ki: “Evet oynamayı hak ettin, çünkü ödevini yaptın.”

Yani bize düşenleri yerine getirerek bir şeyleri hak ediyoruz. Ama benim sana sözünü edeceğim “haklar” bundan çok farklı. Benim sözünü ettiğim haklar senin bir şeyler yaparak elde edeceğin haklardan değil. Bu hakları elde etmek için hiçbir şey yapman gerekmiyor. Bunlar senin sadece ve sadece “çocuk” olman nedeniyle sahip olduğun haklar. Hiçbir şey yapmasan da... Eğer 18 yaşından küçüksen, yani çocuksan bu haklar senin sahip olduğun haklar.

Kendi aramızda bir isim verelim, “Çocuk Hakları” diyelim, olur mu?

Madde 2

Dünyada birçok ülke var ve bu ülkelerde de çocuklar yaşıyor. İşte; “Çocuk Hakları” adını

verdiğimiz haklar bu ülkelerdeki çocuklar için

de var. Tabii çocuklar da çeşit çeşit değil mi? Örneğin renkleri farklı çocuklar var, sarı, siyah, beyaz. Bu haklar, bu çocuklar için de geçerli. Çocukların bazıları kız, bazıları erkek... Bazıları fransızca konuşuyor, bazıları türkçe, bazıları rusça... Bazı ülkeler krallıkla yönetiliyor, bazıları demokrasiyle... Bazı çocuklar yoksul, bazıları zengin... Bazılarının bedensel ya da fiziksel engeli var... İşte bu çocuk hakları; bu çocukların tümü için geçerli olan haklardır.

Şimdi soracaksın belki; Çocukların sahip oldukları hakları, kimlerin imzaladığını, kimlerin koruduğunu ya da kimlerin haklarımızı kullanmamızı güvence altına aldığını biliyor musun?

İşte bu haklarımızı kullanmamızı güvence altına alabilmek için devletler bir araya gelmişler ve şöyle demişler:

“Çocuklarımızın hakları var. Bu hakları kullanmalarının önünde hiçbir engel olmasın. Örneğin aramızdan birileri, hayır ben çocuklara haklarını kullandırmam! diyemesin. Bu konuda birbirimize söz verelim, hatta bu sözümüzü sonradan unutmamak için bir kâğıda yazıp hepimiz imzalayalım”.

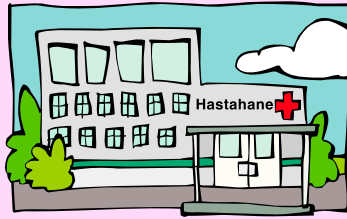
Böyle de yapmışlar. Çocukların haklarını bir kâğıda yazmışlar ve kağıdın tepesine de; “Çocuk Hakları Sözleşmesi” yazıp altını imzalamışlar. Kimler mi imzalamış? Hani, “Birleşmiş Milletler” diye bir kuruluş var ya, işte ona üye olan bütün devletler. Türkiye tabii ki, bizim ülkemiz de imzalamış.

Madde 3-4-5

Hatta daha da ileri gitmişler ve demişler ki; “Çocuklar kendi haklarını korumayı her zaman bilemeyebilirler; bunun için de önlem almalı, onlara yardımcı olmalıyız.” Bunu da o sözleşmeye yazmışlar, demişler ki, ülke içinde çocukları ilgilendiren her tür işi yaparken çocukların yararını gözeticeğiz, çocukların bakımını ve korunmasını sağlayacak kurumları yeterli hale getireceğiz. Harika değil mi? Bak bu ne

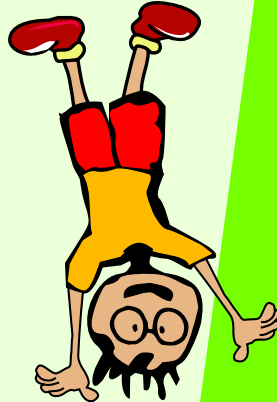
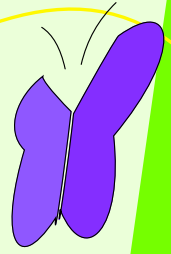
demek biliyor musun? Örneğin; bir devletin yöneticileri şunu asla diyemeyecek; “Ben çocukların gelişmesi için yeterli sayıda hastane yapmak istemiyorum!” Eğer böyle bir şey demeye kalkarsa, ona hemen

imzalamış olduğu “Çocuk Hakları Sözleşmesi” gösterilecek ve denilecek ki; “Hayır! yapmak zorundasın, bak bize söz vermiştin, işte bu da imzan.”

Madde 6

Asıl neyi unuttum biliyor musun? En önemli olanı. Nedir bir çocuk için, hatta herkes için ve her canlı için en önemli olan şey? Yaşamak değil mi? İşte sözleşmede bu da var. Herkes için en önemli hak yaşama hakkı. Yaşamak, gelişmek, büyümek senin en önemli hakkın.

Madde 7-8-9

Doğduğun zaman sana bir isim veriliyor. Hepimizin bir ismi var. İşte bir isminin olması da senin haklarından biri. Hiç ismin olmasaydı hayat ne kadar zor olurdu, değil mi?

Arkadaşların sana ne diye seslenecekti o zaman? Ya da sınav kâğıdına ne yazacaktın, kimin kâğıdı olduğunun anlaşılabilmesi için? Hepimizin bir nüfus kâğıdı var ve adımız soyadımız orada yazıyor. Annemizin, babamızın kim olduğunu biliyoruz ve bize de onlar bakıyor. İşte bütün bunlar bizim hakkımız. Diyelim ki, birileri gelip sana; “Bundan sonra senin adın Ozan değil, Burak olacak!” diyemez. Ya da; “Sen artık bu ülkenin vatandaşı değilsin, şu ülkenin vatandaşısin da” diyemez. Hele hele!.. “Senin annen ve babanı değiştiriyoruz, bundan böyle senin annen bu, baban da bu”, gibi komik şeyler de söyleyemez. Çünkü bunlar senin hakların. (Tabii ki, anne ya da baban sana kötü davranırsa onları önleyecek bazı kurallar da var bu sözleşmede.)

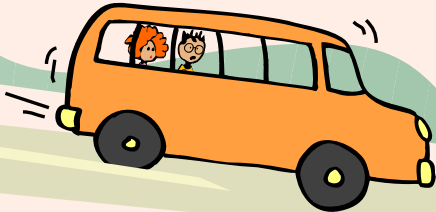
Madde 10

Bazen annemiz ve babamız çeşitli nedenlerle ayrılabilir. Farklı evlerde, farklı kentlerde, hatta bazen farklı ülkelerde yaşayabiliyor. Başına böyle bir şey geldiğinde tabii ki sen her ikisini de çok özölüyorsun. Diyelim baban uzakta ve onu görmek istiyorsun. İşte bu da senin haklarından biri ve bu hak da sözleşmede yazıyor. Ne güzel, değil mi?

Madde 11

Babanı ya da anneni görmek için başka bir ülkeye gidebilirsin, bu senin hakkın ama bunun tersi de olabilir; yani seni birileri eğer başka bir ülkeye zorla götürmeye kalkarsa bu da Çocuk Haklarına aykırı.

Madde 12

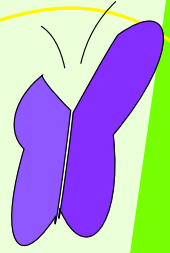
Hakların ne çokmuş, değil mi? Belki şimdi yüzyüze olsaydık, sen de bazı şeyler söyleyebilir, sorular sorabilirdin. Kim bilir! belki senin görüşlerin de bu sözleşmenin daha iyi yazılmasını sağlardı. Aklıma gelmişken; seni ilgilendiren konularda görüşlerini ve düşüncelerini özgürce dile getirmen de senin haklarından biri. Yani bu hakkını özgürce ve her yerde kullanabilirsin.

Örneğin okulda, bir mahkemede, herhangi bir resmi makam karşısında söylemek istediklerini söyleyebilir, eleştirmek istediğin bir şeyi eleştirebilir, ya da talep ettiğin bir şeyi dile getirebilirsin. Yetişkinler bunu senin için kolaylaştırmak zorunda. Çünkü sözleşmede böyle yazıyor.

Madde 13-14

Düşünceni özgürce açıklama hakkına sahipsin. Bu hakkını konuşarak kullanabilirsin, bir kağıda yazabilirsin, şarkı biçiminde söyleyebilirsin, resmini yapabilirsin... Canın nasıl istiyorsa öyle dile getirebilirsin. Bu senin hakkın. (Ama tabii kulağımın dibinde avaz avaz bağırarak söylersen rahatsız olurum ve benim haklarımı çiğnemiş olursun. Ya da örneğin düşüncelerini dile getirirken birilerine hakaret edersen de olmaz. Yani bu hakkını kullanırken başkalarının haklarına saygısızlık etmemelisin.)

Madde 15

Bu düşüncelerini açıklarken, aynı düşüncedeki arkadaşlarıyla bir araya gelebilirsin. Onlarla toplantılar yapabilirsin, hatta dernekler kurabilirsin.

Bunlar senin hakların arasında.

Madde 16

Bu hakları kullanmana kimse engel olamaz. Zaten yalnızca düşüncelerini açıklarken değil, senin özel yaşantılarının hiçbirine, sen izin vermedikçe kimse karışamaz. Diyelim evde annenle yapacağın hoş bir sohbete, evde neler yaptığına, saat kaçta kalkıp kaçta yatacağına, kısacası senin özel hayatına senin izin verdiklerin dışında kimse karışamaz. Hatta, bak daha neler var sözleşmede: Hepimizin kendisine ait özel bir dünyası vardır ya hani.

Anı defterimiz, arkadaşlarımızdan gelen mektuplar, kimseye okutmadığımız şiir denemelerimiz... Bazen bunları birilerine okuttuğumuz olur ama buna biz karar veririz. Eğer birileri biz yokken, ya da bizi zorlayarak odamıza girer ve bunları okumaya kalkarsa işte bu da bizim haklarımıza aykırı.

Zaten biz istemeden bize ait olan bir mekana girilmesi de öyle. Evet, hepimizin odası olmayabilir ama evin bir köşesi, bize ait bir çanta, bir dolabın bize ayrılan çekmecesesi... Bunlara biz istemeden kimse bakamaz. Bize ait olan yazıları, resimleri alıp başkalarına gösteremez, hatta daha ilginç ne biliyor musun? Birileri bizim fotoğrafımızı bile bizim iznimiz olmadan yayımlayamaz. Bunları yapanlar bizim haklarımızı yani; “Çocuk Hakları Sözleşmesi”ni çiğnemiş olurlar.

Madde 17

İstediğin müziği dinlersin, istediğin kitabı okursun, istediğin ansiklopediden istediğin bilgiyi edinirsin. Bunlara kimse karışamaz. Tabiki kitapların, senin gelişimine yarar verici türden ve yaşına uygun olması gerekir.

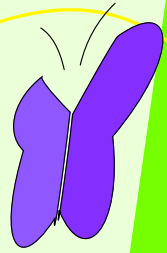
Yani karışmak şöyle dursun; senin için gerekli olan bilgi kaynaklarını, çocuk kitaplarını senin için var etmek ve geliştirmek senin devletin görevleri arasında yer alıyor.

18-19-20-21

Madde

Devletin görevleri arasında daha başkaları da var. Örneğin, bir nedenle annen ya da baban sana bakmakta yetersiz kalırlarsa, ya da diyelim bazı anne babalar, çocuklarına kötü davranırlarsa, devlet onları uyarmak ve seni koruyabilmek için bazı önlemler almak zorunda. Hatta bazen annesi, babası olmayan çocukları evlat edinmek isteyenler olduğunda, devlet bu anne baba adayını iyice araştırıp çocuk için iyi anne baba olup olmayacaklarını da incelemek zorunda.

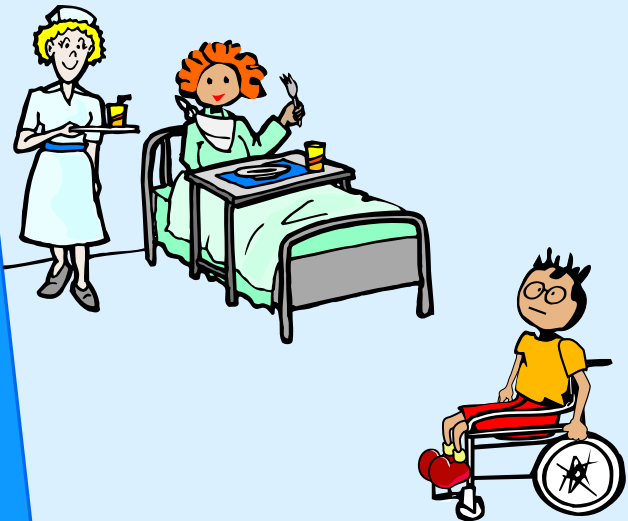

Madde 22-23-24-

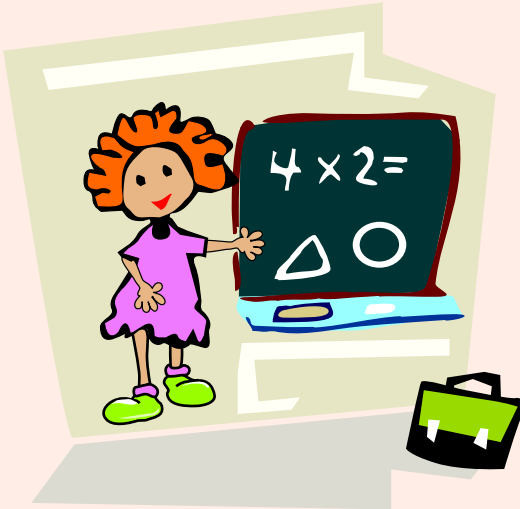
25-26-27

Bazen de çocuklar aileleriyle ya da yalnız olarak başka bir ülkeye göç etmek zorunda kalabiliyor. İşte devlet göçmen denilen bu çocuklarla da ilgilenmek zorunda. Ya da bazı çocukların bedensel veya zihinsel bir engeli olabiliyor. Bu tür çocuklar ötekilerden farklı bir bakım ve eğitim almak zorunda. Bu onların hakkı. Zaten engelli olsun olmasın, sağlıklarıyla ilgili olarak bakım almak her çocuğun hakkı. Her çocuk iyi bir bakım alma hakkına, eğer bu bakımı yeterli bulmuyorsa da buna karşı çıkıp daha iyi bakım isteme hakkına sahip.

Madde 28

Hepimiz okula gidiyoruz. Bu senin hakkın. İlköğretim ise zaten hepimiz için zorunlu. Yani, "Benim canım okula gitmek istemiyor!" deme şansımız yok. Devlet bize parasız ilköğretim sağlamak zorunda. İlköğretim sonrasında da, hepimizin yetenekleri ve ilgileri doğrultusunda bir eğitim almasını sağlamak da devletin görevi. Yani eğer ilköğretim okuluna gitmek istiyorsam ve gidecek okul bulamıyorsa buna itiraz edebilirim, çünkü bu benim hakkım.

Tabii okullarda birçok şey öğreniyoruz.

Çocuk Hakları Sözleşmesini imzalayan devletler kendi aralarında anlaşarak şöyle demişler: “Hepimiz çocuklarımıza birçok şey öğretiyoruz. Farklı farklı ülkeler olduğumuz için bu doğaldır, ama öyle bazı şeyler var ki, bunları bütün çocuklar öğrenmeli!”

Sonra da bunları şöyle sıralamışlar:

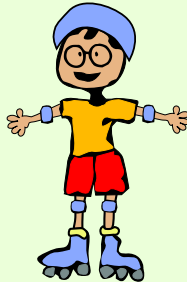
- a) Çocukların kişiliklerini yeteneklerini geliştirelim.
- b) İnsan haklarını öğrensinler.
- c) Ana-babasına, kültürel kimliğine, dil ve değerlerine, kendi ulusal değerlerine ve başkalarının değerlerine saygıyı öğrensinler.
- d) Anlayışı, barışı, hoşgörüyü, eşitliği, özgür bireyler ve özgür bir toplum olmayı, sorumlu olmayı öğrensinler.
- e) Doğal çevreye saygılı olmayı öğrensinler.

Madde 31-32

Çocuklar (hatta yetişkinler de) oyun oynamayı sever. İşte, çocukların haklarını yazan yetişkinler demişler ki: “Çocuklar oyunu sever. Bu onların hakkıdır!” Bunun üzerine bunu da o sözleşmeye yazmışlar. Yani eğer oyun oynayamıyorsan, bil ki bu senin haklarından biri çiğneniyor. Yalnızca oyun mu? Örneğin boş zamanlarını geçirmek için yapmak istediğin şeyler olabilir. Bunları yapmak da senin hakların arasında.

Diyelim ki, sen tam oyun çağındayken seni çok ağır koşulları olan bir işe verip çalıştırmak istiyorlar. Yasaların izin verdiği yaştan önce ve çocuk sağlığına uygun olmayan işlerde çalıştırılmaya zorlanırsan buna karşı çıkma hakkın var.

Madde 37

Belki söylememe gerek yok ama, sana zalimce davranamazlar, kötü muamele edemezler, işkence yapamazlar, seni özgürlüğünden yoksun bırakamazlar. Bu zaten yalnızca çocuk haklarıyla değil, insan haklarıyla ilgili bir şey. Tabii, bazen çocukların da suçla ilgili konulara karıştığı oluyor ne yazık ki. Biliyorsun; bazı ülkelerde yetişkinlere işlediği suçlar nedeniyle ölüm cezası verildiği oluyor. İşte bu ceza da,

ömür boyu hapis cezası da çocuklara, hangi suçu işlerse işlesin, asla verilemiyor. Ama bir çocuk suç işlese bile yetişkinler ona verilecek cezanın ya da tutukluluğun en kısa sürede sona erdirilmesi için çaba harcayacak.

Mahkemeler niçin var,
biliyorsun; suçlu oldukları ileri
sürölen kişileri yargılamak için.

Çocuk hakları sözleşmesini hazırlayanlar
şöyle düşünmüşler; Yetişkinlerle çocukların
aynı mahkemelerde yargılanmaları doğru
değil, çocukları yargılayan mahkemeler
çocukları daha iyi dinleyip anlayabilen
kurumlar olmalı ve bu mahkemeler
öncelikle çocukları gözetmeli.

Yargılanırken de konuşabilmesine ya da
eğil istemezse

konuşmamasına,

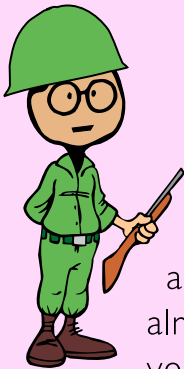
düşüncelerini dile
getirmesine,
ailesiyle
görüşebilmesine
izin verilmeli.

Madde 38

Ükeler her zaman iyi ilişkiler içinde olmuyorlar biliyorsun. Hatta bazen ne yazık ki birbirleriyle savaşıyorlar. Savaşanlar da o ülkelerin askerleri oluyor. Askerler aslında artık çocukluk yaşlarını geçmiş kişilerden seçiliyor. Bazen bu yaş 18 yaşın altına inebiliyor. Diyelim ki böyle bir şey oldu ve savaş çıktı.

Çocuk hakları sözleşmesini imzalayan ülkelerin devletleri böyle bir durumda on beş yaşın altındaki çocukları askere almaktan kaçınacaklarına söz vermiş oluyorlar.

İşte arkadaşım,
“Çocuk Hakları Sözleşmesi”

adını verdiğimiz bu sözleşmede biz çocukların hakları böyle ele alınıyor. Bu sözleşme 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edildi. Devletler de o tarihten beri kendi yasalarını bu sözleşmeye uygun hale getirmek için çalışıyorlar. Bu sözleşme sayesinde artık biz çocukların hakları yasalarca da tanınıyor. Bu şu nedenle önemli: Eğer dünyanın herhangi bir yerinde bir çocuğun en temel hakları çiğneniyorsa, buna dur diyebilmek için artık bir yasa var.

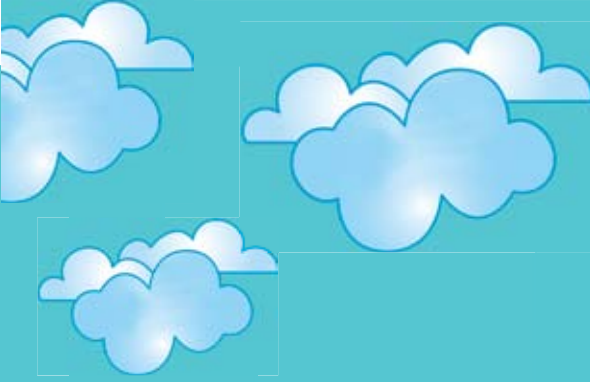
Çocuk Hakları Sözleşmesi 20 Kasım 1989 tarihinde Birleşmiş Milletler tarafından kabul edildi.

20 Kasım günü tüm dünyada “Çocuk Hakları” günü olarak kutlanmaktadır.

Türkiye Hükümeti sözleşmeyi 14 Eylül 1990 tarihinde imzalamış olup, “koordinatör kuruluş” olarak Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumunu görevlendirmiştir.

Çocuk Hakları Sözleşmesi 27 Ocak 1995 günü resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Bu proje, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti tarafından
Avrupa Birliği'nin mali katkısı ve UNICEF'in teknik desteği ile yürütülmektedir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından
desteklenmektedir.

Bu yayında yer alan ifadeler Avrupa Komisyonu'nun resmi görüşlerini temsil etmemektedir.